

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Jēdziens “vecāku atbildība” cita starpā aptver tiesības un pienākumus saistībā ar bērna paša un viņa mantas aprūpi un ietver jautājumus, kas saistīti ar aizgādību pār bērnu, bērna dzīvesvietu, saskarsmi ar bērnu un aizbildnību.

Aizgādība attiecas uz juridisko atbildību par bērnu kā fizisku personu. Personai, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir tiesības un pienākums pieņemt lēmumus personiskos jautājumos saistībā ar šo bērnu, piemēram, par to, kur bērns dzīvo un kuru skolu apmeklē. Persona, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir atbildīga par to, lai tiktu ievērotas šā bērna vajadzības attiecībā uz viņa aprūpi, drošību un labu audzināšanu. Personai, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir pienākums arī nodrošināt, lai šis bērns saņemtu nepieciešamo uzraudzību, ņemot vērā viņa vecumu, attīstību un citus apstākļus, turklāt ir jāuzrauga, vai šis bērns saņem apmierinošu atbalstu un izglītību. Bērnam augot un attīstoties, personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir arvien vairāk jāņem vērā bērna personiskais viedoklis un vēlmes.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Parasti personas, kurām ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir šā bērna vecāki vai viens no vecākiem. Ja bērna vecāki ir precējušies viens ar otru bērna piedzimšanas laikā, viņiem automātiski ir uzticēta kopīga aizgādība pār bērnu. Ja vecāki apprecas vēlāk, viņi laulību rezultātā automātiski kļūst par kopīgiem aizgādniekiem. Ja bērna vecāki nav precējušies viens ar otru bērna piedzimšanas laikā, aizgādība pār bērnu ir uzticēta mātei. Taču vecāki var vienkārši iegūt kopīgas aizgādības tiesības, veicot reģistrāciju. Arī tēvs var vērsties tiesā, lai iegūtu kopīgas aizgādības tiesības vai atsevišķas aizgādības tiesības pār bērnu.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Noteiktos gadījumos aizgādības tiesības pār bērnu no bērna vecākiem vai viena no viņiem var nodot īpaši ieceltam aizbildnim. Šāda veida nodošana var kļūt būtiska, ja vecāks ir atzīts par vainīgu bērna ļaunprātīgā izmantošanā vai nevērtībā pret bērnu vai citādi nenodrošina bērna aprūpi tā, ka rada pastāvīgu risku bērna veselībai vai attīstībai. Nodrošana var būt piemērots līdzeklis arī gadījumos, ja vienam vai abiem vecākiem ir pastāvīgi aizliegts īstenot aizgādību pār bērnu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāku laulība tiek šķirta, kopīgā aizgādība turpinās un tiesai par to nav jāpieņem atsevišķs lēmums laulības šķiršanas kontekstā. Ja kāds no vecākiem vēlas, lai tiktu mainīti aizgādības nosacījumi, viņiem ir jāpieprasa, lai kopīgā aizgādība tiktu atcelta.

Ja kāds no vecākiem vēlas aizgādības nosacījumu maiņu, aizgādības jautājumu var atrisināt tiesā. Ja vecāki vienojas par izmaiņām, viņi var atrisināt šo jautājumu, noslēdzot vienošanos bez tiesas iesaistīšanās. Lai šāda vienošanās būtu spēkā, tā ir jāapstiprina sociālā dienesta komitejai (*socialnämnd*). Tas pats attiecas uz jautājumiem par to, ar kuru no vecākiem bērnam ir jādzīvo kopā un kā ir jāorganizē bērna saskarsme ar otru vecāku.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vienošanās ir jānoformē rakstiski, un abiem vecākiem tā ir jāparaksta. Turklāt tā ir jāapstiprina sociālā dienesta komitejai pašvaldībā, kurā ir reģistrēts bērns.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Pašvaldībai ir pienākums ar sociālā dienesta komitejas starpniecību piedāvāt vecākiem profesionālas mediācijas pakalpojumu nolūkā panākt vienošanos jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi. Mediācija ir brīvprātīga. Tāpēc ir nepieciešams, lai abi vecāki kopīgi lūgtu veikt mediāciju. Ja vecāki var vienoties jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, viņi var parakstīt vienošanos, kurai — pēc tam, kad to būs apstiprinājusi sociālā dienesta komiteja, — būs tāds pats spēks kā tiesas lēmumam.

Ja vecāki vērsas tiesā, tiesa var noteikt, ka viņiem ir jāvērsas sociālā dienesta komitejā, lai saņemtu mediācijas pakalpojumu, ja vien šāda mediācija iepriekš jau nav veikta un ja tiesa uzskata, ka pastāv apstākļi, kas ļautu panākt saskaņotu risinājumu. Ja vecāki ir saņēmuši mediācijas pakalpojumu, bet vienošanos nav panākuši, arī tiesa var iecelt kādu personu mediācijas veikšanai starp vecākiem. Tiesai ir vispārējs pienākums censties panākt saskaņotu risinājumu lietās par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesa var lemt par:

aizgādību (atsevišķu vai kopīgu),

bērna dzīvesvietu (pie kura no vecākiem bērnam ir jādzīvo; vai bērnam pamīšus ir jādzīvo ar katru no vecākiem) un

saskarsmi (bērna tiesībām sazināties ar vecāku, ar kuru viņš/ viņa nedzīvo kopā).

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Vecākam, kuram ir uzticēta atsevišķa aizgādība pār bērnu, ir tiesības vienam pašam pieņemt lēmumus par personiska rakstura jautājumiem saistībā ar bērnu. Personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, nav jākonsultējas ar otru vecāku un nav jāsaņem otra vecāka piekrišana šādos jautājumos. Taču bērnam ir tiesības sazināties ar otru vecāku un personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir pienākums nodrošināt minētās tiesības. Turklāt personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir pienākums sniegt informāciju otram vecākam, lai sekmētu saskarsmi ar bērnu.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Kopīga aizgādība nozīmē, ka vecākiem ir kopīgi jāpieņem lēmumi par personiska rakstura jautājumiem, kas attiecas uz bērnu. Būtībā vecākiem ir jāvienojas par visiem jautājumiem, kas saistīti ar bērnu. Tomēr strīdus par jautājumiem, kas saistīti ar saskarsmi un bērna dzīvesvietu, var izšķirt tiesa (sk. iepriekš).

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērsas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi, vecāks var vērsties ar prasību rajona tiesā (*tingsrätt*) pēc bērna domicila. Ja nav kompetentās rajona tiesas, jurisdikcija ir Stokholmas Rajona tiesai (*Stockholms tingsrätt*). Jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, var risināt arī laulības šķiršanas procesā.

Pavēstes pieprasījums ir jānoformē rakstiski, un pieteicējam vai tā pārstāvim tas ir jāparaksta personiski. Pieteikumā ir jānorāda informācija par attiecīgajām pusēm, konkrēts prasījums (t. i., kādu jautājumu tiesai lūdz izskatīt), prasības pamatinformācija, informācija par izmantotajiem pierādījumiem un kādā nolūkā katrs pierādījums ir paredzēts, kā arī informācija par apstākļiem, kas nosaka to, ka jurisdikcija ir konkrētajai tiesai. Rakstiski pierādījumi, uz kuriem puse balstās, ir jāiesniedz līdz ar pieteikumu.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Lietas par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi ir nediskrecionāras.

Kopumā lietas par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi ir jāizskata nekavējoties. Tiesa var pieņemt pagaidu lēmumu par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi. Pagaidu lēmums var būt, piemēram, par to, kur bērnam ir jādzīvo strīda izšķiršanas laikā, un šis lēmums ir piemērojams, kamēr tiesa nav pieņēmusi lēmumu, kas ir ieguvis juridisku spēku.

Lai arī nav īpašas oficiālas procedūras, kā var paātrināt tādu jautājumu izskatīšanu, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, katrā lietā atsevišķi veic steidzamības novērtējumu.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Vispārējais noteikums lietās par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi paredz, ka katra puse sedz savus tiesāšanās izdevumus.

Ja ir izpildīti noteikti nosacījumi, var piešķirt juridisko palīdzību.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Rajona tiesas spriedumu vai lēmumu par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi var pārsūdzēt apelācijas tiesā (*hovrätt*). Taču, lai apelācijas tiesa izskatītu apelācijas sūdzību, vispirms ir jāsaņem pārsūdzības atļauja.

Apelācijas tiesas spriedumu vai lēmumu var pārsūdzēt Augstākajā tiesā (*Högsta domstolen*). Lai Augstākā tiesa izskatītu apelācijas sūdzību, ir jāsaņem pārsūdzības atļauja.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Ir iespējams panākt spriedumu, lēmumu vai vienošanos par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi izpildi. Izpildi pieprasa rajona tiesā pēc bērna domicila. Ja nav kompetentās tiesas, izpildes lietu izskata Stokholmas Rajona tiesa.

Rajona tiesa var pieņemt lēmumus par dažādiem pasākumiem. Pirmkārt, tiesa parasti centīsies panākt, lai bērns tiktu nodots brīvprātīgi. Ja tas nav iespējams, tiesa var galu galā izlemt, ar kādiem nosacījumiem tiek piespriests naudas sods vai bērns ir jāatgūst. Naudas soda piespriešana ar nosacījumiem nozīmē, ka personai, kura rūpējas par bērnu, tiek piedraudēts uzlikt lielu naudas sodu, ja viņš vai viņa nenodos bērnu. Bērna atgūšana ir ļoti neparasts pasākums, kuru nosaka tikai tad, ja situāciju nav iespējams atrisināt citādi, kā arī lai novērstu iespēju, ka bērnam tiek nodarīts nopietns kaitējums. Šā pasākuma ietvaros policija atgūst bērnu un nodod viņu personai, kurai ir aizbildnības tiesības.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Noteiktos gadījumos piemēro regulu "Brisele II". Zviedrijā pieteikumus izpildāmības deklarāciju saņemšanai iesniedz Svea Apelācijas tiesā (*Svea hovrätt*).

Citos gadījumos — valstīs, kas ir pievienojušās Eiropas 1980. gada konvencijai un Hāgas 1996. gada konvencijai, — piemēro minētās konvencijas. Saskaņā ar Eiropas 1980. gada konvenciju izpildāmības pieteikumus iesniedz rajona tiesā pēc bērna domicila. Saskaņā ar Hāgas 1996. gada konvenciju izpildāmības pieteikumus iesniedz Svea Apelācijas tiesā.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Noteikumi, ar kuriem regulē šo jautājumu, ir doti regulā "Brisele II".

Gadījumos, kad rodas minētais jautājums, var celt arī iebildumus par to, ka lēmums nav piemērojams vai nav izpildāms.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Principā piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā bērnam ir domicils.

Lapa atjaunināta: 24/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.